

บทที่ ๑

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันนี้ สื่อมวลชนนับว่ามีอิทธิพลต่อผู้รับสารเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็น โทรทัศน์ หรือหนังสือพิมพ์ เพราะสื่อมวลชนจะถ่ายทอดเหตุการณ์สำคัญ ๆ มาสู่สายตาของผู้รับสาร ทำให้ผู้รับสารได้รับได้เห็นสิ่งเดียวกันและในเวลาเดียวกัน โดยสิ่งที่ถ่ายทอดให้แก่ผู้ฟังก็คือ "ข่าว" นั่นเอง ข่าวคืออะไรได้มีผู้นิยามและให้คำจำกัดความ คำว่า "ข่าว" ไว้มากมายหลายประการ

แต่ยังไม่มีคำจำกัดความอันใดที่เหมาะสมที่สุด ทั้งนี้เนื่องมาจากสาเหตุที่ว่า ลักษณะของข่าวได้เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และบางครั้งคำจำกัดความของคำว่า ข่าวส่วนใหญ่จะมาจากความคิดเห็นของบรรณาธิการ และของแต่ละบุคคลในสังคมที่เกี่ยวข้อง (เดรูณี ธีรวัชรวิทย์, 2529)

ดังนั้น ความหมายของคำว่า "ข่าว" ซึ่งถึงแม้ว่าจะแตกต่างกันออกไปตามแต่ใครจะกำหนดคำจำกัดความ แต่ไม่มีใครสามารถจะกำหนดคำนิยามหรือความหมายของคำว่าข่าวได้อย่างแน่นอนตายตัวลงไปว่า อะไรคือข่าวที่แน่แท้ อย่างไรก็ตาม ในขณะที่บุคคลหนึ่งให้คำจำกัดความของข่าวไปในทางหนึ่ง อีกบุคคลหนึ่งอาจกำหนดข่าว ออกไปอีกลักษณะหนึ่งได้เช่นกัน" ซึ่งได้มีผู้พยายามให้ความหมายไว้ดังนี้

ข่าว คือเรื่องราวอะไรบางอย่างซึ่งเป็นที่สนใจของประชาชน (สถาบันพัฒนาการหนังสือแห่งประเทศไทย, 2530)

ข่าว คือเรื่องราวซึ่งผู้อ่านของท่านมีความปรารถนาที่จะรู้หรืออะไรก็ตามที่พัวพันกับสาธารณะ สวัสดิการ อะไรก็ตามที่ทำให้เกิดความสนใจหรือที่ให้ข้อแนะนำแก่บุคคลเป็นรายๆ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของเขาเกี่ยวกับกิจกรรมของเขาเกี่ยวกับสิทธิของ เขา หรือเกี่ยวกับพฤติกรรมของเขาเหล่านั้นแหละ คือข่าว (สุภา ศิริमानนท์, 2526)

ข่าว คือรายงานเกี่ยวกับเหตุการณ์นั้น ข่าวมิใช่ตัวของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ๆ แต่ข่าวคือเรื่องราวหรือส่วนของเรื่องราวที่เกิดขึ้นที่มาถึงเรา ฉะนั้น ข่าวไม่จำเป็นต้องเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทันทีทันใดอย่างที่ได้กำหนดไว้ในพจนานุกรม เพราะ

- เหตุการณ์ที่ยังไม่เกิดขึ้นก็อาจจะ เป็นข่าวได้
- เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหลายปีมาแล้วก็อาจจะ เป็นข่าวได้ถ้าสิ่งนั้น เป็นสิ่งที่

เพิ่งค้นพบ

- เรื่องราวหรือเนื้อหาของข่าวจริง ๆ ไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับ เหตุการณ์ที่เพิ่งจะเกิดขึ้น

ข่าวที่สำคัญสำหรับชุมชนนี้อาจจะไม่สำคัญสำหรับอีกชุมชนหนึ่ง อะไรที่เป็น ข่าวสำหรับชุมชนนี้ อาจจะเป็นข่าวสำหรับคนนี้ อาจจะไม่ใช่ข่าวสำหรับอีกคนหรือคน อื่น ๆ อะไรที่เป็นข่าวในหนังสือพิมพ์อาจจะไม่เป็นข่าวในด้านวิทยุ หรือโทรทัศน์ ใน แต่ละชุมชน (ดรูณี หิรัญรักษ์, 2528:8 อ้างจาก English and Hach, 1978)

ข่าว คือสิ่งที่ประชาชนสนใจ

ข่าว คือเหตุการณ์หรือข้อเท็จจริงหรือเรื่องราวที่ประชาชนสนใจใคร่รู้

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าข่าวคือ "สารที่มีผู้รับ" (ศิริชัย ศิริกายะ, 2531) ซึ่งเป็นการมองแบบหลากหลาย (Interactionist) คือแล้วแต่มุมมองของคน ซึ่ง มีความหลากหลาย ไม่ใช่เป็นการมองเชิงบรรทัดฐาน (normative perspective) ที่มีการจำกัดความหมายอย่างเฉพาะเจาะจง ซึ่งหมายถึง ข่าว คือสารที่มีผู้รับนั้น อาจถูกนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ กันก็ได้ เช่น ข่าวที่ได้แยกย่อยประเภทให้ดูหลากหลายขึ้น ได้แก่ ข่าวทหาร ข่าวกีฬา ข่าวธุรกิจ ข่าวบันเทิง ฯลฯ ซึ่งเป็นการรายงาน โดยสื่อมวลชนหรือข่าวที่ถูกเสนอในรูปแบบอื่น เช่น อาจแฉ่งมาเป็นสารจาก ละคร เพลง หรือรายงานอื่นใดก็ได้ ทั้งนี้ต้องมีผู้รับสารนั้นเป็นสำคัญ ฉะนั้น ความหมายของข่าวจึงหลากหลายและขึ้นอยู่กับผู้รับสารด้วย

สำหรับข่าวโทรทัศน์จัดว่าเป็นสื่อชนิดหนึ่งที่สามารถแจ้งข่าวสารให้สมาชิกในสังคมได้ทราบถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น (Surveillance of the environment or Information Function) เพราะเหตุที่มีคุณลักษณะสามารถส่งภาษาและเสียงไปยังผู้ชมจำนวนมากอย่างรวดเร็วและไปได้ระยะไกล ฮอลล์ (Hall, 1986)

รายการทางโทรทัศน์ที่จัดว่าเป็นรายการให้ความรู้แก่ผู้ชม คือ รายการข่าว ความสำคัญของการรู้ข่าวนี้ คนอเมริกันกล่าวกันว่า การที่บ้านเมืองของเขาเป็นประชาธิปไตย และเจริญเฟื่องฟูได้ เพราะคนของเขา รู้ข่าวเร็ว รู้ข่าวครบถ้วน รู้ข่าวละเอียด และรู้ทั่วถึงกัน การรู้ข่าวเร็วทั่วถึงกัน ทำให้ใครหลอกใครไม่ได้ ทุกคนมีสิทธิวินิจฉัยรายละเอียดของข่าวทุกข่าว เพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจขัดขวางเห็นด้วย หรือคัดค้าน ซึ่งก็เป็นส่วนประกอบของการเป็นประชาธิปไตยที่ขาดเสียไม่ได้ การที่ทุกคนได้รับรู้ข่าว จะสามารถให้ข่าวให้เกิดประโยชน์แก่ตน และประเทศได้

โทรทัศน์เป็นองค์การที่เป็นสื่อกลาง ส่งผ่านข่าวสาร ข้อมูล กระทบเบียดต่าง ๆ ระหว่างผู้ปกครองกับผู้อยู่ใต้ปกครอง ด้วยเหตุที่ว่าในสังคมอุตสาหกรรม ซึ่งกำลังจะกลายเป็นสังคมข่าวสารนั้น ระบบสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น ระบบราชการเจริญเติบโตก้าวหน้า พร้อมกับที่ระยะทาง ระหว่างผู้นำกับประชาชนที่ห่างไกลกันมากขึ้น สื่อมวลชนในยุคปัจจุบันจึงได้ เข้ามามีบทบาทในฐานะเป็นสื่อกลางที่ทำให้เกิดกระบวนการไหลของข่าวสาร ๓ ทิศทาง คือจากประชาชนสู่รัฐและจากรัฐสู่ประชาชน รวมทั้งมีบทบาทในการตรวจสอบและคงไว้ซึ่งอำนาจทางการเมือง

ดังนั้น จากการเล่นบทบาทของสื่อโทรทัศน์ในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งด้านวัฒนธรรมการสร้างภาพความเป็นจริงทางสังคม และที่สำคัญคือ ทางการเมือง ได้ทำให้ทุกฝ่ายเห็นถึงความสำคัญและอิทธิพลของสื่อประเภทนี้ โดยเฉพาะกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้นำ ประกอบกับโครงสร้างของระบบกระทบเรื่องที่เป็นเจ้าของสื่อโทรทัศน์ด้วย ก็ได้หันมาให้ความสนใจกับการใช้สื่อโทรทัศน์ สนับสนุนนโยบาย และกิจกรรมของกลุ่ม

มากขึ้นกว่าเดิม เป็นการสร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้น ดังจะเห็นได้จากการใช้
 โทรทัศน์ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ปี
 ๑๙๕๐ เป็นต้นมา สำหรับในประเทศไทยเจ้าของกิจการสถานีโทรทัศน์อยู่ในความ
 ครอบครองของรัฐบาลถึง ๓ ช่อง โดยเฉพาะสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก นั้น เจ้า
 ของสถานีก็คือ กองทัพบก ภายใต้การนำของทหารนั่นเอง ดังนั้นทหารจึงใช้สถานี
 วิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ เป็นกระบอกเสียงของตนเองที่จะถ่ายทอดข้อมูลข่าว
 สารให้ประชาชนได้รับรู้

ในประวัติศาสตร์ของประเทศไทย ทหารของชาติได้ถูกดึงมาจากการเป็น
 ทหารอาชีพ และถูกใช้เป็นเครื่องมือของผู้นำทางการเมืองอยู่ตลอดเวลาไม่ว่าผู้นำ
 ทางการเมืองนั้น จะเป็นทหารหรือพลเรือนก็ตาม กำลังทางทหารทั้งหมด ได้ใช้เป็น
 อาวุธในการเสริมอำนาจทางการเมือง กลุ่มการเมืองใดได้ทหารไว้เป็นพวกกลุ่มนั้น
 ก็มีอำนาจต่อรองสูงกว่าคู่ต่อสู้และมักจะเป็นฝ่ายชนะในเกมการเมือง

กลุ่มนักการเมืองต่าง ๆ ซึ่งจួយโอกาสที่กองทัพยังขาดความรู้ และ
 ประสบการณ์ทางการเมือง จะเข้ามิดเบือนเจตนาธรรม และบ่อนทำลายความเป็น
 อันหนึ่งอันเดียวกันของสถาบันทหาร ด้วยการหยิบยื่นผลประโยชน์ต่าง ๆ ให้ เพื่อ
 แลกเปลี่ยนกับอำนาจของทหาร ซึ่งเป็นเครื่องปกป้องกำบังตัวให้นักการเมืองอาชีพ
 หรือทหารการเมืองเหล่านั้น ได้ยึดครองวงการเมืองไทยอยู่ตลอดระยะเวลา นับ
 ตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมาโดยอาศัยสถาบันทหารเป็นฐานรองรับ

ถ้าจะยอมรับความจริงกันแล้วก็จะเห็นว่า ไม่มีกองทัพของชาติใดในโลกที่จะ
 สามารถตั้งอยู่นอกวงการเมืองได้ การเมืองย่อมหมายถึงการแสดงออกของ ค่านิยม
 และอำนาจในสังคม ดังนั้น ทหารจึงไม่สามารถที่จะห้ามตนเอง ในการที่จะเข้าไป
 ยังมีส่วนร่วมในสนามแห่งการแข่งขันกันหาความนิยม และอำนาจเช่นนั้นได้

ทหารครองค่านิยมของการเป็นผู้รักษาความมั่นคง ความสงบเรียบร้อยของชาติ และความเป็นเอกราชของชาติ ทริพยากรที่ทหารมีและความรับผิดชอบ ที่ทหารได้รับ สร้างฝ่ายทหารให้เป็นกลุ่มพลังทางการเมืองที่ทรงอำนาจ ดังนั้น การที่ทหารจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองนั้น ย่อมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้

ในประเทศไทยนั้น สถาบันทหารยังคงเป็นสถาบันที่ทรงอำนาจทางการเมืองอย่างที่ไม่มียุทธศาสตร์อื่นกล้าเผชิญหน้าโดยตรง และความมีอิทธิพลนี้จะเป็นที่ยอมรับกันในหมู่ประชาชนทั่วไป ซึ่งก็จะกลายเป็นแรงดันให้มีการแทรกแซง โดยทหารอาชีพที่ถือว่าตนเองมีความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ หากเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองขึ้นจากตัวอย่าง เมื่อวันที่ ๓๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕ ที่คณะนายทหารผู้คุมอำนาจของกองทัพภายใต้ชื่อ "คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ" ได้ทำการยึดอำนาจจากรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ทำให้ภาพลักษณ์ของทหารปรากฏขึ้นในใจของประชาชนโดยผ่านทางสื่อมวลชน โดยเฉพาะข่าว เพราะเนื้อหาของข่าวก็จะรายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามบริบทของสังคม ข้าราชการรายงานข่าวทหารทางโทรทัศน์จะมีบทบาทในการสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน โดยเน้นการเสนอถ้อยแถลงของผู้นำ และจุดนี้เองที่ทำให้ ทหารจะต้องมีกระบอกเสียงเป็นของตนเอง ในการที่จะเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารภารกิจของตนเอง เพื่อให้ประชาชนทราบโดยเน้นการเสนอถ้อยแถลงของผู้นำทางทหารที่แสดงถึงความห่วงใยต่อความเป็นอยู่ ของประชาชน หรือแม้แต่ข้าราชการทหารชั้นผู้น้อย ดังนั้น กองทัพบกจึงได้รายงานขออนุมัติดำเนินการจัดหาอุปกรณ์วิทยุ โทรทัศน์ทั้งเครื่องส่งและเครื่องรับในนามของกระทรวงกลาโหมและมอบให้กรมการทหารสื่อสาร จัดตั้งขึ้นเป็นสถานีโทรทัศน์กองทัพบก และเปลี่ยนชื่อมาเป็นสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ ในปัจจุบัน กิจการของสถานีวิทยุโทรทัศน์เจริญขึ้นจนเป็นที่เชื่อถือของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแล้ว เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๖ สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ ได้เริ่มดำเนินการเพื่อเป็นประโยชน์แก่ทหารเป็นครั้งแรกคือการฝึกคณะรัฐดี ซึ่งเป็นการฝึกการปฏิบัติร่วมกัน ระหว่างชาติภาคี สปอ. โดยจัดรายการเกี่ยวกับการเรียกทหารให้พักรอการปลด และทหารกองหนุน เข้ามารับการฝึกตาม

วิธีการที่ทางราชการกำหนดในโอกาสนี้เองสถานีโทรทัศน์กองทัพบก (ชื่อสมัยก่อน) ได้ขยายรัศมีการส่งออกไปยังพื้นที่จังหวัดลพบุรี โดยตั้งเครื่องทราดสเลเตอร์ ขึ้นที่เขาวงพระจันทร์ จังหวัดลพบุรี ทำการถ่ายทอดรายการจากช่อง ๗ เป็นการบำรุงขวัญทหารที่เข้าร่วมกับการฝึกและเสนอให้ประชาชนทราบตามลำดับจนจบการฝึก เป็นการเสริมสร้างความเข้าใจในกิจการทหารต่อประชาชน

สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ ได้เสนอข่าวทหารเรื่อยมา โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ ดังนี้ (สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ [ททบ.๕], ๒๕๓๐)

- ๑. เป็นเครื่องมือในการแจ้งข่าว คำสั่งให้ทหารและประชาชนที่เกี่ยวข้องทราบ
- ๒. เผยแพร่กิจการของกองทัพบก และส่วนราชการอื่น ๆ นอกจากกองทัพบกตามที่เห็นสมควร
- ๓.ต่อต้านการโฆษณาของฝ่ายตรงข้าม
- ๔. ดำเนินการทางจิตวิทยาในความอำนวยการของกองทัพบก
- ๕. เผยแพร่นโยบายของรัฐ
- ๖. บำรุงความรู้และให้ความบันเทิงแก่ทหารและประชาชน
- ๗. สนับสนุนการอบรมศีลธรรมและวัฒนธรรมของชาติแก่ทหารและประชาชน
- ๘. กระจายข่าวสารทั้งภายในและภายนอกประเทศ
- ๙. ส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างทหารกับประชาชน

สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ จึงถือกำเนิดขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของการทหารเอง โดยจะผลิตข่าวทหารเพื่อมุ่งหวังที่จะเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างทหารกับประชาชน ซึ่งทหารจะใช้สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ เป็นสื่อที่ทำให้เกิดความเชื่อมโยง ปลูกฝังและถ่ายทอดอุดมการณ์ของทหารไปสู่ประชาชน โดยผ่านสื่อโทรทัศน์ ดังนั้นเมื่อข่าวมีความสำคัญและทหารก็เข้ามามีบทบาทสำคัญทางการเมืองของไทย ผู้วิจัยจึงใคร่ทำการศึกษาเฉพาะกรณีข่าวทหารทางสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก

บทช่อง ๕ เพื่อศึกษาถึงลักษณะของข้าวทวารที่ปรากฏว่าเป็นอย่างไร และข้าวทวารได้ สอดแทรกอะไรไว้ในเนื้อหาของข้าวทวาร เพื่อรักษาอุดมการณ์ของทหารบ้าง

ปัญหานำวิจัย

๑. ข้าวทวารที่ปรากฏทางสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ เป็นอย่างไร
๒. อุดมการณ์ของทหารที่สอดแทรกเข้ามาในข้าวทวารที่ปรากฏอยู่ในข่าว ภาคค่ำของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเข้าใจถึงวิธีการนำเสนอและขบวนการผลิตข้าวทวาร ที่ปรากฏทาง สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕
๒. เพื่อทราบลักษณะเนื้อหาของข้าวทวาร ที่ปรากฏทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ กองทัพบกช่อง ๕
๓. เพื่อศึกษาถึงอุดมการณ์ของทหารที่ปรากฏอยู่ในข่าว

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้จะจำกัดขอบเขตเนื้อหาของข้าวทวารทางโทรทัศน์เพียง สถานีเดียวคือ สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ (ททบ.๕) เนื่องจากเป็นเครือข่าย ของทางทหาร โดยใช้ระยะเวลาในการรวบรวมข้าวทวารทั้งหมด ๑ เดือน คือ ตั้งแต่ วันที่ ๑ ก.ย.๓๕ - ๓๐ ก.ย.๓๕ เนื่องจากเป็นเดือนที่ใกล้สิ้นปีงบประมาณ จะมีการ เคลื่อนไหวทางการทหาร คาดว่าจำนวนของข้าวทวารในระยะเวลา นี้ จะมีจำนวนมาก โดยใช้วิธีบันทึกเทปโทรทัศน์ด้วยตนเอง ในช่วงเวลา ๑๙.๓๐ - ๒๐.๓๐ น.

นิยามศัพท์

อุดมการณ์ทหาร หมายถึง การเชิดชูไว้ซึ่ง ๓ สถาบันหลักของประเทศไทย คือชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

ชาติ คือ การเชิดชูความเป็นเอกราชของชาติไทยเน้นการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ศาสนา คือ การสนับสนุนมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา และถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ

พระมหากษัตริย์ คือ การเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความ เป็นไทยและเป็นศูนย์รวมของคนไทยทั้งชาติ

กระบวนการผลิตข้าว หมายถึง ขั้นตอนต่าง ๆ ในการจัดทำข้าวทหารของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ ก่อนจะนำไปพิจารณาออกอากาศสู่ผู้รับสาร ในช่วงระหว่างเวลา ๑๙.๓๐ - ๒๐.๓๐ น. ทุกวัน

โครงสร้างของข้าวทหาร ได้แก่ การกำหนดลักษณะองค์ประกอบของข้าวทหารในแง่ของรูปแบบ เนื้อหา เวลาหรือวาระ

รูปแบบของข้าวทหาร คือ รูปแบบการนำเสนอรายการข่าวข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับทหาร

เนื้อหาข้าวทหาร คือ เนื้อหาที่เป็นเรื่องราวของทหารหรือเป็นเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับทหาร

วาระข้าวทหาร คือ การกำหนดวาระการนำเสนอข่าวทหารทางสถานีโทรทัศน์

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ผลจากการวิจัยจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการปรับปรุง และการวางแผนการเสนอข่าวทหารทางสื่อมวลชนในอนาคต

๒. ผลจากการวิจัยจะเป็นแนวทางสำหรับสถาบันทหารเอง ที่จะศึกษาถึงเนื้อหาและกระบวนการผลิตข่าวทหารทางสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก โดยนำไปศึกษาเปรียบเทียบเพื่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงกับหน่วยงาน